

ember annyi megnyilvánulása, egyik jele korunk betegségének, amelyet azonban vagy valamilyen határozott világnézet vált fel, vagy igaza lesz a nyugat-európai műveltség halálát jósolgatóknak.

Szántó György érdekes helyet foglal el a riportregényírók sorában. Remarque vagy Markovics olyan eseményt írnak le, amelyet megélték s ez még riportszerűbbé teszi regényeiket. Szántónál azonban csak a forma riportregény. A *Bölcső* Körösi Csoma Sándor életét tárgyalja. Nem egészen követi a valóságot, ami nem nagy baj, hiszen ez a műfaj van annyira regény, hogy ezt megengedhesse magának. A valóságban Körösi Csoma Sándor kora ifjúságától kezdve a magyarok ázsiai rokonaival foglalkozik. Szántónál eleinte habozik Európa és Ázsia között, csak amikor látja, hogy Európának a forradalmak csak Napoleont hozták és hogy a magyar társadalom mennyire beteg, szerelmi csalódás is éri, csak akkor határozza el magát ázsiai útjára. Azután jönnek a riportok Balkánról, a készülő görög szabadságharcról, az Ázsiában terjeszkedő angolokról. Ezt még megérti az olvasó, elvégre kell kor- és környezetrajz, ha egy kicsit sok is a jóból.

Azt azonban hosszú fejtörés után sem tudja az ember megállapítani, hogy minek kell egy feltűnő hosszú kitérés a Ptolomaeusok korára, miért kell részletesen leírni az első gőzhajóval való találkozást. Szántó ugyan megmagyarázza, hogy miért is kell neki mindezekkel foglalkoznia. Például az első gőzhajó visszaadja Körösi Csoma Sándor emberiségbe vetett hitét, amit elvesztett, amikor a kalózhajóba zsufolt rabszolgákat látta. Az ilyenfajta magyarázgatások csak feltűnőbbé teszik, hogy fölösleges dolgokat ír össze. Az olvasónak az a gyanuja, hogy Szántó Györgynek nem az a célja, hogy megismertesse Csoma Sándort és korát, hanem hogy elmondjon mindent, amit tud.

Ezzel is baj van, amit Szántó György tud. Tipikus lexikonműveltségű ember. Tud az első gőzhajóról, Byronról, az Ázsiát meghódító angolokról. De mindegyikről csak a lehető legkevesebbet tudja. Az angolok meghódítják Ázsiát, vörös kabátot hordanak és beafstecket esznek, a görögök szabadságharcra készülődnek és kecskét legeltetnek, a törökök kalózkodnak, a hinduk közt vannak lámák, maharadszák és yoghik: ezt tudjuk meg Szántó

György regényéből. Ahol nem elég a lexikon, a kor jellemzése sántít. Az enyedi tanárok csodálkoznak, hogyan juthatott Csoma Sándor eszébe, hogy a zsidóval hasonlítsa a magyar nyelvet, hiszen nem is zsidó gyerek. A valóságban aligha csodálkoztak ezen. Sylvester Jánostól Révay Miklósig igen sok híve van a magyar-héber nyelvrokonságnak, a múlt század elején pedig valóságos közhely. De erről Szántó nem tud, mert lexikonjai hallgatnak róla. Minden tudása a legszűkebben mért felületre terjeszkedik csak ki, a lényeg, az igazán jellemzőt, seholsem tudja megmutatni, mert kevés hozzá a tudása és képessége.

Amikor Magyarországot jellemzi, amit valószínűleg jobban is ismerhet, mint a könyvéből látszik, igen feltűnő ez a kétbalkezes jellemzés. Szántó György azt hiszi, hogy azzal már jellemezte az embereket, ha valamilyen köznapi helyzetben mutatja be őket. Például a nagyenyedi tanárokat úgy ábrázolja, hogy tarokkznak és közben beszélgetnek a kor eseményeiről. Az olvasó megtudja, hogy a tarokk akkor jött divatba, meg hogy a kor eseményei valóban azok, amelyeket a középiskolában megtanult és kész az enyedi tanárok jellemzése.

Szántó György stílusa folyékony újságíró stílus, néha bukdácsol, néha lendületbe jön, de általában nem sokat kell törődnie a nyelvvel, mert gondolatai kényelmesen elférnek a már kész sablonokba. Általában a könyv kevés problémát ad, ezért villamosra, utazásra, elalváselőttre megfelelő olvasmány. Bosszantó tévedések nincsenek benne, véleményei néha talpraesettek, az eseményeket elég fordulatosan beszéli el. Könyve, ha nem is «halhatatlan», a szórakoztató irodalom mértékét megüti. Sok vizet nem zavar, de nem is unalmas.

Fábián István.

Dr. Pohl Sándor: Képek az angliai jamboreeról. Gödöllői Hírlap kiadása. A magyar cserkészek angliai szerepléséről egész kis irodalom van kifejlesztve. Ebbe az irodalomba tartozik Pohl Sándornak, a premontrei reálgimnázium cserkésztszjtjének ízléses kiállítású könyvecskéje. Találunk ebben a könyvben utibenyomásokat, néhány megjegyzést a külföldi megismerjünk belőle a szerző szívesen lelkesülő hazafiságát.

Pohl Sándor azok közé az optimista magyarok közé tartozik, akik a világ

minden nemzete között elsőnek, szinte tökéletesnek érzik a mienket. A jamboree, a világ összes cserkéseinek egybejövetele számára kiválóságunk bizonyítéka volt. Ilyen bizonyíték a sok apróság: az oldhamiek vendégszeretete, a walesi herceg látogatása, amely hosszabbra nyult az előirányoztnál, a magyar zenekarok kapossága és sok ehhez hasonló. Ezekből az apróságokból és a szerző mindent átfonó lelkesedéséből alakul ki az a kép, amelyet ezek az angliai hetek alakítottak ki lelkében: csupa derű, boldogság, jókedv, gyermekkacaj és sok-sok magyar siker. Tündérmesébe illő világot rajzol ez a könyv.

F. J.

Dóczy Jenő Arany János-a. (Életképek. Bp. é. n. 278 l. Génus-kiadás.) Az Arany-kultusz szépirodalmi nyomai mennyiség, s csekély kivétellel érték dolgában sem vetekedhetnek a Petőfikegyelet hasonló emlékeivel. Ennek oka azonban nem csupán a két életsors ritmusának különbözőségében rejlik, hanem a szóbanforgó szellemi hagyatékok adottságának s az utókornak viszonyában. A magyarázat igen egyszerű: az ifjúság vitalitásának költői megszólaltatója mindig népszerűbb s talán maradandóbb hatású, mint a lehiggadt kor élményválságainak művészi hangadója.

De noha az Arany-kultusz szépirodalmi emlékei sokkal kisebb számúak a Petőfiénél, változatosságban csak kevésse maradnak emezek mögött. A költő halálát gyászoló elégiákon kívül nagy helyet foglalnak el közöttük a különböző alkalmi (szoborleleplezési, centenáriumi stb.) versek, melyekben jellemzően tükröződik az egykorú közhangulat ünnepi magatartása. Velük egyidejűleg az öncélúság jegyében fogant megemlékezések s némely Arany-műre írt költői visszhangok is föltűnnek. A kedveltségük révén szellemi tömegcikké vált idézetek, szállóigék és reflexiók mellől az aktualitáshoz igazodó paródiák sem hiányoznak, mintegy jelezve, hogy a nagy költő főbb alkotásai könnyen följúló elemei a művelt köztudatnak.

Szép prózai mű aránylag kevés akad e kultikus színű kísérletek között, hacsak ide nem számítjuk a Petőfi emlékére írottak közül azokat, melyekben a főhős mellett a szalontai pályatárs alakját is beragyogja a kegyelet glóriája. Annál meglepőbb, hogy most Dóczy Jenő külön, egész kötet-

nyi novellisztikus jelenetsorban próbálja szemléltetni a Toldi költője életsorsának egyes változatait. Az írói technika ez új fogásaival kísérletező vállalkozás nem egészen ismeretlen az olvasók előtt; tudvalevő ugyanis, hogy Dóczy már évek hosszú sora óta foglalkozik az Arany-kultusz ily egyéni felfogású művelésével. Mostani kötete tehát inkább azért érdekes, mert az eddigi közlések tervszerű csoportosításával alkalmat nyújt az egész elgondolás együttes hatásának mérlegelésére.

E szempontból a kötet nyolc fejezete közül kettő (*Arany János neurasztheniája*, s az *Arany János, mint kritikus c. tanulmányok*) figyelmen kívül hagyható, mert — a jeles szerző tartalmas mondanivalói révén — ezek is elősegítik ugyan Arany egyéniségének és irodalmi jelentőségének megértését, lényegükben azonban másnemű célkitűzés eredményei, mint a könyv többi része. A borítékon is olvasható műfaji megjelölés, mely a kötet darabjait «életképek» néven foglalja össze, volta-képen a mű első hat fejezetére vonatkozik. Közülök a *Tengeri morzsolás* és a *Janika nagy bűne* a költő gyermekkorának, — az *Egy téli éjtszaka* és a *Csonka torony aljában* címűek ifjúkorának, — a *kőrösi tanár* s az *út vége és az út eleje* pedig férfikorának «képszerű, korrajzi bemutatását» óhajtják adni.

Már az idézett felírásokból megállapítható, hogy a szerző képsorozata nem teljes. Nem is akar az lenni. Nem kíséri végig a költőt egész életútján, hanem csupán ott áll meg, ahol a közkezen forgó életrajzok szerint ismereteink kiegészítésre szorulnak. A szerző becsvágya az így fölvetődő kérdésekre kíván felelni. Sikere már most azon fordul meg, mi módon jut az óhajtott válaszokhoz, s mennyiben hajlandó az olvasó ezeket elfogadni.

Dóczy abból indul ki, hogy «Arany költészetét életének ismerete nélkül teljesen meg se lehetne érteni», azonban az idevágó adatszerű tények igen hiányosak. Már pedig az emiatt keletkező rejtélyeket valamiképpen mégis csak meg kell fejteni. De hogyan? Dóczy szerint úgy, hogy a költő «életének torzóját» képzeletből kell rekonstruálnunk? Olyasfajta eljárásra gondol, aminővel néha a csonka görög szobrokat próbálják megközelítően helyreállítani. Jól mondja, hogy ez a feladat nehéz, de nem lehetetlen. Mind-